

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК

РАЗРЕД: ЧЕТВРТИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 5

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 180

ОПШТИ ЦИЉ

Циљ наставе српског језика у четвртном разреду је да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика, да се усмено и писмено правилно изражавају, да упознају, доживе и тумаче књижевна дјела, позоришна, филмска и друга умјетничка остварења из српске и свјетске баштине у складу са захтјевима програма.

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ

- Оспособити ученике за правилно, течно и увјерљиво усмено и писмено изражавање.
- Оспособити ученике да препознају промјењиве ријечи и њихова обиљежја.
- Овладавање основним књижевнотеоријским појмовима.
- Упознавање и функционална примјена граматичких и правописних правила.
- Уочавање основног и пренесеног значења појмова и идеја.
- Оспособити ученике да препознају књижевно дјело по основним умјетничким одредницама.
- Оспособити ученике да разликују доживљај од догађаја;
- Оспособљавање за самостално доживљавање, разумијевање и тумачење књижевних дјела разних жанрова.
- Поступно, систематично и досљедно оспособљавање ученика за логичко схватање и критичко процјењивање прочитаних књижевних текстова.
- Поступно и систематично оспособљавање ученика за доживљавање и вредновање сценских остварења (позориште, филм).
- Оспособити ученике за самостално служење књигом као једним од извора знања, вјештина и навика.
- Васпитавање ученика за живот и рад у духу хуманизма, мира, родољубља, патриотизма, истинољубивости, сарадње међу људима, солидарности и других моралних вриједности.
- Развијање љубави према свом матерњем језику.

ПРЕГЛЕД ТЕМАТСКИХ ЦЈЕЛИНА

Наставне теме

Оквирни број часова

Тема 1: Језик	40
Тема 2: Књижевност	75
Тема 3: Језичка култура	60
Тема 4: Филм/позориште	5

САДРЖАЈИ И СХОДИ ПРОГРАМА

Исходи учења	Садржаји програма/Појмови	Корелација са другим наставним предметима
Тема 1: Језик (40 часова)		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • идентификује и правилно користи именице; • разликује властите и заједничке именице; • проналази и у прикладном контексту употребљава (говори и пише) описне придјеве; • правилно користи личне замјенице; • препознаје глаголе који означавају радњу, стање и збивање (на типичним примјерима); • препознаје и употребљава глаголске облике који означавају садашњост, прошлост и будућност (на типичним примјерима); • разликује субјекат и предикат; • разликује и правилно пише реченице по значењу (изјавна, упитна, и узвична); • препознаје деминутиве и аугментативе (не влада терминима, него их само препознаје по основној особини) и употребљава у говору. 	<ul style="list-style-type: none"> • Именице – ријечи које означавају имена бића, предмета и појава (заједничке и властите именице). • Придјеви – ријечи за именовања особина предмета, бића и појава (описни придјеви). • Замјенице (личне). • Глаголи – ријечи које означавају радњу, стање и збивање. • Глаголи – ријечи које означавају садашњост, прошлост и будућност. • Субјекат. • Предикат. • Реченице по значењу: изјавна, упитна и узвична. • Деминутиви и аугментативи. <p>Напомена: У Дидактичко-методичким упутствима и препорукама наведен је број писмених граматичких вјежби.</p>	<p>Природа и друштво Ликовна култура Музичко васпитање</p>
Тема 2: Књижевност (75 часова)		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разликује основне одреднице басне, бајке, приповијетке, лирске и епске пјесме; • препозна особине главних и споредних ликова у књижевном тексту/дјелу; • разликује почетак и крај бајке, сукоб добра и зла, реалне и фантастичне садржаје/мотиве у бајци; • наведе разлике између ауторских и народних бајки; • разликује ауторске и народне бајке; • упозна и разликује појмове лирска 	<ul style="list-style-type: none"> • Максим Горки: <i>Врапчић</i>. • Јован Ј.Змај: <i>Стара бака</i>. • Десанка Максимовић: <i>Прича о раку кројачу</i>. • Бранко Б. Радичевић: <i>Циц - Рибарчета сан</i>. • Стеван Раичковић: <i>Бајка о белом коњу</i>. • Бранко Ћопић: <i>Мачак отишао у хајдуке</i>. • <i>Чардак ни на небу ни на земљи</i> – српска народна бајка. • <i>Свијету се не може угодити</i> 	<p>Ликовна култура Музичка култура</p>

<p>народна пјесма и епска народна пјесма (према основним обиљежјима);</p> <ul style="list-style-type: none"> • уочава пјесничке слике и препознаје осјећања у лирској пјесми; • разликује по основним одредницама брзалице, загонетке и пословице; • изговара брзалице, рјешава загонетке и усваја пословице кроз анализу књижевних дјела; • препознаје риму; • уочава основно и пренесено значење у књижевном тексту; • препознаје и проналази примјере ономатопејске и персонификацијске садржаје у тексту (без да влада појмовима персонификација и ономатопеја); • уочава наративни дио књижевног текста; • запажа дијалошки дио у књижевном тексту; • идентификује дескриптивни дио у књижевном тексту; • уочава основна обиљежја драмског текста; • разликује главне и споредне ликове; • уочава карактеристичне особине, осјећања, изглед и поступке ликова и њихове међусобне односе; • открива узрочно-последичне везе међу догађајима у књижевном тексту; • опише свој доживљај након прочитаног књижевног дјела; • препоручи књижевно дјело уз кратко образложење. 	<p>- народна прича.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Марко Краљевић и бег Костадин</i> - српска народна епска пјесма. • <i>Женидба врапца Подунавца</i>, народна лирска пјесма. • <i>Досјетљиви дјечак</i> – српска народна приповијетка. • Доситеј Обрадовић: <i>Басне</i> (избор). • Народне умотворине-загонетке, брзалице и пословице; • Душан Костић: <i>Септембар</i>. • Вид Вукелић: <i>Јежева љубав</i>. • Ранко Павловић: <i>Кућа на излету</i>. • Драгољуб Јекнић: <i>Вода</i>. • Драган Лукић: <i>Учитељу, врати ми кликере</i>. • Љубивоје Ршумовић: <i>Слобода</i>. • Енес Кишевић: <i>Како се може итедјети мама</i>. • Јованка Јоргачевић: <i>Никад два добра</i>. • Гроздана Олујић: <i>Бајка о листу</i>. • Александар Поповић: <i>Лед се топи</i> или <i>Слободно време</i>. • Душан Радовић: <i>А зашто он вежба</i>. • Миленко Ратковић: <i>Писак локомотиве</i>. • <i>Храбра мајка</i> – чешка народна прича. • Бранко В. Радичевић: <i>Мој дечак</i>. • Оскар Вајлд: <i>Себични син</i>. • Књижевно дјело по избору сваког ученика (приједлог уз образложење) <p>Напомена: Препоручена књижевна дјела/текстови могуће је замијенити другим књижевним дјелима која омогућавају остварење дефинисаних исхода учења.</p> <p>Лектира</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бранко Ћопић: <i>Доживљаји</i> 	
--	--	--

	<p><i>мачка Тоше;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Десанка Максимовић: <i>Избор из поезије и прозе за дјецу;</i> • Љубивоје Ршумовић: <i>Избор из поезије за дјецу;</i> • Астрид Линдгрен: <i>Пипи Дуга Чарапа;</i> • Браћа Грим: <i>Бајке</i> (2 бајке по избору) • Предраг Бјелошевић, <i>Тужни принц;</i> • Урош Петровић: <i>Мистерије Гинкове улице;</i> • Берислав Благојевић: <i>Упознајте Гагарина, најшашавијег пса у свемиру.</i> • Ахмет Хромацић: <i>Патуљак вам прича.</i> <p>Напомена: Наставник у договору са ученицима бира 5 наслова од 9 понуђених наслова.</p>	
--	---	--

Тема 3: Језичка култура (60 часова)

<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разликује препричавање од причања; • на конкретним примјерима упозна особине наведених облика усменог и/или писменог изражавања; • се усмено и/или писмено изражава поштујући научена граматичко-правописна правила; • упозна особине и начине препричавања са проширивањем приче и примијени их приликом усменог или писменог изражавања; • прича јасно структуришући уводни, средишњи и завршни дио причања; • пише у првом лицу једнине и напише писмо; • разумије појмове <i>доживљај</i> и <i>догађај</i>; • уочава разлику између догађаја и доживљаја; • разликује књижевноумјетнички од других текстова (писмо, извјештај) по основној особини; • напише кратак дескриптивни текст и користи елементе дескрипције у говору. 	<p>Култура изражавања (усмено и писмено)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Препричавање с проширивањем приче. • Причање на основу датог почетка. • Причање на основу датог краја. • Причање замишљеног догађаја/доживљаја. • Причање по датим ријечима. • Описивање (биће и предмет). • Писање писма (писмена вјежба). • Извјештавање на основу догађаја/доживљаја (усмена вјежба). <p>Напомена: Број писмених/усмених вјежби је наведен у <i>Дидактичко-методичким упутствима и препорукама.</i></p>	
---	---	--

<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • користи обје варијанте српског писма (ћирилично и латинично писмо); • правилно пише основне скраћенице и скраћенице за мјере; • правилно пише је и ије у типичним примјерима; • правилно пише ријечцу не уз глаголе, именице и придјеве; • примијени правописна правила и користи велико слово у писању имена народа, празника, установа, наслова, часописа, новина и вишечланих географских појмова (географски појмови везани за Републику Српску, али и географски појмови из окружења); <ul style="list-style-type: none"> • чита наглас и чита у себи са унапријед датим задацима; • изражајно чита књижевни текст (у виду дијалога и по улогама). 	<p>Правопис</p> <ul style="list-style-type: none"> • Основне скраћенице и скраћенице за мјере (писање). • Писање је и ије у ријечима. • Велико слово: правилно писање имена народа, празника, установа, наслова, часописа, новина и вишечланих географских појмова. • Ријечца не уз глаголе, придјеве и именице (писање). <p>Напомена: Број правописних вјежби је наведен у <i>Дидактичко-методичким упутствима и препорукама</i>.</p> <p>Читање</p> <ul style="list-style-type: none"> • Проклитике и енклитике у изговореним цјелинама (правилно читање). • Читање наглас и читање у себи. • Читање дијалога и читање по улогама (интонација реченице у дијалогу). 	<p>Ликовна култура Природа и друштво Математика</p>
<p>Тема 4: Филм/Позориште (5 часова)</p>		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уочава ток радње, главне и споредне ликове; • разликује анимирани од играног филма; • разликује позоришну представу од драмског текста. 	<ul style="list-style-type: none"> • Анимирани и/или играни филм (гледање). • Позоришне представе за дјecu (гледање). 	

ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ

Програм наставног предмета *Српски језик* (оријентисан на исходе учења) подразумијева методичко-креативну слободу наставника у осмишљавању, припремању и реализацији: наставе, учења, подучавања, те прилагођавања потребама одјељења имајући у виду индивидуалне карактеристике ученика, уџбенике, техничке услове, наставна средства, медије/информационе

технологије којима школа rasполаже. Наставник креира годишњи/глобални план и програм рада из којег развија оперативне планове и програме, у којима операционализује исходе учења, водећи рачуна о томе да се неки исходи остварују брже и лакше, а да је за неке исходе потребно више времена у зависности од индивидуалних могућности ученика и других наставних потреба. Важно је напоменути да је уџбеник само једно од наставних средстава и да он не треба да одређује наставне садржаје за реализацију тј. планирање и програмирање не треба вршити само у складу са садржајима уџбеника, него првенствено у складу са дефинисаним исходима учења и наставним садржајима. Иновативни дидактичко-методички наставни системи и модели наставе српског језика (индивидуализована, интерактивна, респонбилна, мултимедијска, искуствена(витагена), рецепциона, инклузивна...) не треба да буду сами себи циљ, већ их је неопходно компетентно припремати и реализовати ради повећања ефикасности учења и комплементарног поучавања у процесу постизања максимално могућих очекиваних исхода учења, тј. повећања квалитета васпитно-образовног процеса у настави српског језика-

Програмски садржаји за *Српски језик* распоређени су у оквиру четири наставне теме: **Језик**, **Књижевност**, **Језичка култура** и **Филм**. Наставник има слободу да планира и другачији оквирни број часова, у складу са сопственим планом остваривања исхода. Програм предмета Српски језик чине три предметна подручја: књижевност, језик и језичка култура, и препоручена је оквирна дистрибуција часова по подручјима за сваки разред, али свако подручје не може се изучавати изоловано, без узајамног дјеловања предметних подручја.

Наставни садржаји нису циљ сами себи, већ су у функцији остваривања исхода учења који су дефинисани као функционално знање ученика – показују шта ће ученик бити у могућности/стању да научи, чини, те које способности и вјештине ће развити током једне школске године. Овако конципиран програм подразумијева да оствареност исхода води ка развијању компетенција, како општих тако и специфичних.

Наставну тему **Језик** реализовати, у што већој мјери, кроз конкретне примјере, у којима ученици активно учествују у откривању и конструкцији: нових знања, односа и функционалног коришћења наведених садржаја. Оријентациони број часова за реализацију програмских садржаја наставне теме **Језик** је **40 часова**. Садржај теме **Језик** - посебно у вези са наставним садржајима **глаголи** и **придјиви** - обрађивати само на типичним примјерима. У раду на наставним садржајима **деминутиви** и **аугментативи** ученик не треба да овлада терминима, него да у тексту и говору препознаје њихове појавне облике и зна да их употреби.

За провјеру остварености исхода учења из садржаја **Језик** наставник планира **по једну писмену граматичку вјежбу у полугодишту**. Наставник за сваку граматичку вјежбу треба да планира по 3 часа, за припрему, писање и исправак граматичке вјежбе.

Подстицање развијања компетенција важних за живот у 21. вијеку, посебно управљања емоцијама, комуникације, изградње различитих типова односа, друштвене одговорности и критичког мишљења, постижу се првенствено читањем и анализом књижевних дјела, те је понуђен проширени списак књижевних текстова између којих би наставници бирали оне које би користили за постизање исхода учења. С обзиром на веома важну идентитетску и националну компоненту наставе књижевности у основној школи, предложени књижевни текстови су одабрани тако да буду репрезентативан узорак српске књижевности. Омогућено је постизање постављених исхода учења на групама књижевних текстова, умјесто анализе сваког књижевног текста тзв. теоријом „ред-по-ред“. Тиме се код ученика развија индуктивно закључивање, и што је још важније, њихова способност аналошког закључивања.

Сегмент програма који се односи на лектуру модификован је тако да је понуђено више наслова од

којих наставник бира оне које ће обрађивати, а преостале понудити за читање ученицима који то желе. За остваривање исхода учења из теме **Књижевност** дата је могућност ученицима да у току школске године, поред понуђених наслова, сами истражују, предлажу и изаберу једно књижевно дјело које желе да прочитају и утиске подијеле са одјељењем. Када је то могуће, анализу књижевног текста вршити кроз драматургију, дебат, расправу и изражајност читања и говорења. Током школске године наставник је у обавези да са ученицима изабере и обради пет наслова (од девет понуђених), тј. пет књижевних дјела за лектуру. Дефинисани исходи учења у вези са наставном темом *Књижевност* примјенљиви су и као исходи учења у вези са наставним садржајима у оквиру *Лектира*. Оквирни број часова за реализацију садржаја наставне теме **Књижевност** је **75 часова**, а наставници сами одлучују и планирају број наставних часова за обраду/анализу понуђених књижевних текстова/дјела и књижевних дјела за лектуру.

За реализацију исхода учења наставне теме **Језичка култура** предвиђено је **60 часова**, што не значи да наставник и за ову тему не може кориговати оквирни број часова. У реализацији теме *Језичка култура*, у што већој мјери, користити (интегрисати) садржаје из *Књижевности*, нпр. *Причање уз проширивање приче*, али и кроз личне, ауторске, стваралачке материјале, нпр. *Причање измишљеног догађаја*, како би ученици уочили разлику у надградњи постојећих и стварања сопствених садржаја (прича).

За провјеру усвојености исхода учења у оквиру програмских садржаја *Култура изражавања* наставник планира **осам писмених/усмених вјежби**, за сваку вјежбу по 3 часа (припрема, извођење вјежбе – писано или усмено, исправка).

За провјеру усвојености исхода учења из *Правописа* планирати **по двије правописне вјежбе у току полугодишта** (са по 3 часа за сваку вјежбу - припрема, писање, исправка). Програмске садржаје *Правописа* реализовати у интегрисању са садржајима *Језичке културе*, односно правописна правила учити и функционално користити као јединствену цјелину са наставном темом *Језичка култура*. Заједно са ученицима израдити плакате с примјерима правописних правила у складу са програмским садржајима. У раду на садржају „Употреба великог слова у писању географских појмова“ првенствено користити географске појмове у оквиру Републике Српске, али и географске појмове из окружења.

Континуирано праћење, вредновање и оцјењивање знања и напредовања ученика засновати на исходима учења. Праћење, вредновање и оцјењивање треба благовремено да пружи повратну информацију ученицима (непосредно након ученичке активности или у току обављања активности) о њиховом напредовању, успјешности у раду и остварењу исхода учења. Информација треба бити конкретна, разумљива ученику, родитељу и односити се на активности и резултате рада ученика а никако на ученикову личност. У формулацији питања, захтјева и задатака које ученици треба да рјешавају водити рачуна да се њима захтијевају и виши нивои знања и промишљања о одређеној проблематици (анализа, синтеза, генерализација, примјена).

Планирати колективне посјете биоскопу (и позоришту, гдје је то могуће) и повезати их са програмским садржајима обрађиваним на настави у оквиру наставне теме **Филм/позориште**.

Ученике систематски подстицати на укључивање у библиотеку, формирање одјељењске библиотеке, приређивање тематских изложби књига и сличне активности које изграђују интересовање и активан однос према књизи.

За реализацију наставе српског језика користити савремену филолошку и дидактичко-методичку литературу.